

SIŽE IZVJEŠTAJA

Izveštaj o uporednim indikatorima u oblasti upravljanja čvrstim otpadom 2019 pripremljen je zajedničkim angažovanjem Radne grupe NALAS-a za upravljanje čvrstim otpadom i vodama iz 11 članica – asocijacija lokalnih vlasti (ALV), koristeći podatke iz 2018. godine iz deset zemalja regiona.

Ovo je treće izdanje Izveštaja, pripremljenog sa ciljem da prati kretanja u oblasti upravljanja otpadom u regionu i da pokaže trendove, ali i da podstakne razmjenu informacija o faktorima koji utiču na te trendove, kao i razmjenu dobrih praksi između ALV-a u jugoistočnoj Evropi.

Ovo izdanje Izveštaja o uporednim indikatorima promovira cirkularnu ekonomiju, kao EU paradigmu i instrument razdvajanja ekonomskog rasta od pritiska na životnu sredinu i prirodne resurse. Izveštaj pomaže da se unaprijedi razumjevanje cirkularne ekonomije i njeno spovođenje u posmatranim ekonomijama.

GLAVNI NALAZI IZVJEŠTAJA

- Ovo izdanje Izveštaja pokazuje **pozitivan trend u sektoru upravljanja otpadom** na nivou ekonomija članica NALAS-a. Najizraženije razlike u okviru regiona jugoistočne Evrope (JIE) su između ekonomija EU članica i zemalja kandidata.
- U poređenju sa EU28, bruto društveni prihod (BDP) u ekonomijama JIE jasno pokazuje **nezavidnu ekonomsku situaciju** u regionu. Prosjek EU28 (38.705 \$ po glavi stanovnika) **četiri puta je veći** od prosjeka BDP-a JIE (9.652 \$ po glavi stanovnika). U odnosu na 2015. godinu, uočljivo je da su ekonomije uvećale prihodovne nivoe, što ukazuje na ekonomski razvoj regiona.
- **Prosječno generisanje otpada po glavi stanovnika regiona je 0,95 kg/dan**, što je manje od prosjeka EU28 koji iznosi 1,33 kg/dan.
- Bruto društveni prihod (BDP) se udvostručio u odnosu na 2014 godinu. Međutim, **prosječno generisanje otpada po glavi stanovnika** je uglavnom ostalo stabilno od 2014. do 2018. godine sa neznatnim trendom rasta. Ekonomski razvoj i generisanje otpada još uvijek su upareni, što ukazuje da se moraju načiniti dodatni napor kako bi se **nacionalne ekonomije JIE preusmjerile na cirkularnu ekonomiju**.
- **79,6%** stanovništva JIE je **pokriveno uslugom upravljanja komunalnim otpadom**. Hrvatska i Turska su blizu postizanja cilja od 100% sa vrijednošću od po 99%. Ostale posmatrane ekonomije su oko prosjeka JIE, dok Moldavija ima samo 35,2% stanovništva pokriveno uslugom upravljanja komunalnim otpadom.
- **Sastav otpada** koje su izvijestile pilot opštine ukazuje da **biorazgradivi otpad** prevladava, do **55%** ukupnih količina otpada. Sa druge strane, samo su skromni napor napravljeni da se iskoriste mogućnosti tretiranja biološkog otpada.
- **Deponovanje otpada ostaje primarna opcija tretiranja otpada** u JIE, gdje se prosječno **79%** generisanog otpada odlaže na deponijama. Količina deponovanog otpada ukazuje na trend rasta (sa 67,3% u 2014., 77,5% u 2015. do 79% u 2018.), što je daleko od prosjeka EU28 od 46,4% (2017.). 99,5% generisanog otpada u Sjevernoj Makedoniji se odlaže na deponijama, dok u Albaniji oko 60%.
- **Biološko tretiranje** otpada se sprovodi u Bosni i Hercegovini, Rumuniji, Hrvatskoj i Turskoj, mada u veoma malim količinama, manjim od 1%. Značajnih 10% **termalnog tretiranja** otpada sprovodi se samo u Rumuniji, koju prati Hrvatska sa samo 0,05%.

- Najveći napredak u JIE je ostvaren u kontrolisanom odlaganju otpada, što je vidljivo kroz **smanjenje broja nelegalnih smetlišta** i, samim tim, smanjenje procenta nelegalnog odlaganja otpada sa 20,8% u 2015. godine do 14,2% od ukupne količine generisanog otpada u 2018. godini. Još uvijek se **većina komunalnog otpada odlaže na nesanitarnim deponijama** i nelegalnim smetlištima. Turska, Srbija, Bosna i Hercegovina i Kosovo*¹ imaju više sanitarnih deponija, ali još uvijek nedovoljno u odnosu na ukupnu populaciju. Veliki broj nesanitarnih deponija, 1.147 je prijavljen u Moldaviji. Samo su za Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru prijavljene **deponije za inertni otpad** .
- 57,1% stanovnika jugo-istočne Evrope je pokriveno uslugom deponovanja komunalnog otpada na sanitarnim deponijama. Manje od polovine stanovništva Srbije, Albanije, Bosne i Hercegovine i Sjeverne Makedonije je pokriveno uslugom deponovanja komunalnog otpada na sanitarnim deponijama, Moldavije samo 0,8%, dok Kosovo* i Hrvatska imaju najveću stopu pokrivenosti od 92% odnosno 97,2%.
- **Region se još uvijek bori sa recikliranjem** , iako većina ekonomija pokazuje uzlazne trendove. I pored visoke stope povrata otpada kroz recikliranje u Sloveniji (58,9%), prosječna stopa recikliranja komunalnog otpada u regionu je tri puta niža (15,5%) od prosjeka EU28 koji iznosi 46,4%. Puni potencijal odvojenog sakupljanja otpada i recikliranja kroz proizvodnju goriva iz otpada (RDF) nije adekvatno iskorišćen.

Samo 13 od 21 opštine uključene u istraživanje prijavile su aktivnosti povezane sa recikliranjem. Samo je 6 od tih 13 opština izvjestilo značajniju stopu recikliranja preko 20%.

- **Materijalni otisak** je indikator koji pokazuje domaću potrošnju dobara po glavi stanovnika. Veće vrijednosti ukazuju na veći pritisak ekonomije na prirodne resurse. On, takođe, ukazuje na potencijal generisanja otpada u odnosnoj ekonomiji. Nekoliko ekonomija u regionu su iznad prosjeka EU28 koji iznosi 13,8t po glavi stanovnika. Naime, Rumunija i Bugarska su značajno iznad (21,56 i 19,6t po glavi stanovnika), dok su Srbija, Slovenija i Crna Gora neznatno ispod tog prosjeka. Ostali su ispod EU prosjeka, pri čemu Moldavija ima najnižu vrijednost od 7,7t po glavi stanovnika.
- **Cirkularna ekonomija** u većini ekonomija JIE, sa izuzetkom Slovenije, je relativno nova, nepoznata, nepromovisana tema, sa niskim nivoom prioriteta.
- Najčešći **metod utvrđivanja cijena** u opštinama koje su uključene u istraživanje je još uvijek m² domaćinstva bez obzira na količinu generisanog otpada.
Prosječni **stepen naplate usluga** upravljanja otpadom u posmatranim opštinama je 78%, pri čemu urbane opštine imaju veći stepen naplate od ruralnih.
- U skoro svakoj od posmatranih opština prisutan je **neformalni sektor** u upravljanju čvrstim otpadom. Taj sektor ne tretiraju ni vlasti niti zakonodavni okvir. Neformalni sakupljači otpada su zastupljeniji u zajednicama sa nižim prihodima, koji su ispod linije siromaštva, kod nezaposlenih lica i beskućnika. Neformalni sakupljači najčešće sakupljaju metal, PET i papir.
- Iako u najvećem broju posmatranih ekonomija postoji zakonski okvir koji uređuje sakupljanje podataka o upravljanju otpadom i izvještavanje, uočljivo je da **sistem izvještavanja nije u potpunosti implementiran** , što do izvjesnog stepena kompromituje pouzdanost podataka. Takođe, u pojedinim slučajevima, nedostaju podaci ili su isti prikupljeni na osnovu procjena, a ne na osnovu mjerenja.

* Ovo naznačavanje ne dovodi u pitanje pozicije o statusu i u skladu je sa UNSCR 1244 i mišljenjem ICJ-a o Kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.